

Piotr Alfred Gindrich: Funkcjonowanie psychospołeczne uczniów dyslektycznych. Lublin: Wydawnictwo UMCS 2002 ss. 190.

Większość krajowych publikacji poruszających problematykę dysleksji oraz trudności w uczeniu się koncentrowała się wokół zagadnień dotyczących terminologii, fenomenologii, terapii oraz profilaktyki. Niewiele natomiast opracowań naukowych ukazujących się na polskim rynku wydawniczym poświęcono różnym uwarunkowaniom funkcjonowania psychospołecznego uczniów z dysleksją oraz osób z trudnościami w uczeniu się o charakterze niedyslektycznym. Przykładem publikacji odwołującej się do tego rzadko podejmowanego tematu jest monografia P. A. Gindricha.

Książka *Funkcjonowanie psychospołeczne uczniów dyslektycznych* składa się z dwóch części: syntetycznej części teoretycznej (rozdz. I-II) oraz rozbudowanej części empirycznej, opracowanej na podstawie wyników obszernych badań (rozdz. III-VII).

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Miejsce dysleksji wśród innych zaburzeń”, będzie pożyteczną lekturą dla czytelnika pragnącego poznać współczesne tendencje w opisie tak bogatego i złożonego zjawiska, jakim są trudności w uczeniu się. Rozważania poświęcone tej problematyce otwiera krótki rys historyczny oraz ewolucja pojęcia dysleksji. Następnie Autor przybliży czytelnikowi zakres znaczeniowy terminów „trudności w uczeniu się” oraz „zaburzenia uczenia się”. Próby rozróżnienia i uporządkowania zaburzeń o podłożu dyslektycznym, trudności w uczeniu się nie będących dysleksją oraz zaburzeń współwystępujących dokonano w świetle współczesnych światowych klasyfikacji ICD-10 i DSM-IV oraz na podstawie diagnostycznego modelu różnicowania trudności w uczeniu się autorstwa B. F. Penningtona. Model ten, obejmujący dwa wymiary: zaburzenia uczenia się i zaburzenia psychiczne o charakterze emocjonalnym, można, zdaniem Autora, stosować nie tylko do diagnozowania dysleksji, ale także innych trudności w uczeniu się i zaburzeń z nią współwystępujących. Jest to dla osób zajmujących się na co dzień pracą z dziećmi z trudnościami w uczeniu się kolejna interesująca propozycja narzędzia diagnozy.

Na szczególną uwagę zasługuje również dokonana w sposób zwięzły, a jednocześnie rzeczowy charakterystyka wybranych elementów modelu Penningtona. Czytelnik znajdzie więc tu informacje dotyczące następujących zaburzeń: niższy niż przeciętny poziom rozwoju intelektualnego, syndrom zaburzeń uwagi i nadpobudliwości psychoruchowej (ADD i ADHD), dyskalkulia, zaburzenia lateralizacji, dysgrafia oraz zaburzenia emocjonalne, wśród których wyodrębniono: syndrom zaburzeń przystosowania, dystymię, zaburzenia związane z wysokim poziomem lęku, syndrom zaburzeń prowokacyjno-buntowniczych, syndrom zaburzeń zachowania, syndrom stresu pourazowego, osobowości typu „pogranicza”, zespołu pełnej depresji, uzależnień, jak też zaburzonych relacji rodzice-dziecko.

Autor poddał analizie również modele i teorie etiologiczne dysleksji, m.in. psychogenne, genetyczne, neuropsychologiczne oraz polietiologiczne, jak też dokonał przeglądu różnych prób usystematyzowania objawów o charakterze dyslektycznym, prezentując wybrane klasyfikacje i typologie omawianych zaburzeń.

Rozdział drugi poświęcony jest psychospołecznym konsekwencjom dysleksji. Zaburzenia przystosowawcze u osób z dysleksją, zdaniem Autora, mogą występować zarówno na płaszczyźnie indywidualnej, jak i społecznej. Na płaszczyźnie indywidualnej ujawniają się one w zakresie samooceny, obrazu własnej osoby i poczucia własnej wartości. Na płaszczyźnie społecznej natomiast zaburzenia te dotyczą relacji jednostki z otoczeniem, a więc statusu socjometrycznego i zachowania. W takiej też kolejności Autor przeprowadza czytelnika przez tok swoich rozważań. W pierwszym podrozdziale przedstawia konsekwencje osobowościowe dysleksji w kontekście samooceny. W dwóch kolejnych prezentuje społeczne konsekwencje w kontekście zajmowanej pozycji społecznej w klasie szkolnej oraz w zakresie zaburzeń zachowania. Każdy z podrozdziałów ma określoną strukturę: wyjaśnienie podstawowych terminów, krytyczne omówienie koncepcji i ustosunkowanie się do różnych sposobów

ujęcia omawianego zagadnienia, przegląd badań nad poruszaną problematyką oraz podsumowanie i wynikające z rozważań wnioski. Zapewnia to przejrzystość i spójność treści oraz ułatwia czytelnikowi poruszanie się po omawianej tematyce.

Z pewnością zarówno teoretyków, jak i praktyków szczególnie zainteresuje przegląd badań przeprowadzonych w Polsce i na świecie nad samooceną, statusem socjometrycznym oraz zaburzeniami w zachowaniu u uczniów z dysleksją oraz uczniów mających trudności w uczeniu się na tle niedyslektycznym. Pozwala to czytelnikowi zobaczyć konsekwencje dysleksji z perspektywy różnorodnych płaszczyzn.

Rozdział trzeci ma charakter metodologiczny. Zawiera informacje dotyczące problemów i pytań badawczych, hipotez roboczych, zastosowanej procedury metodologicznej, jak też technik badawczych oraz organizacji badań własnych: przyjętych kryteriów doboru do grupy podstawowej oraz charakterystyki badanych grup. Autor badaniami objął 575 uczniów klas VII, spośród których wyodrębnił trzy 60-osobowe grupy badawcze. Badani z dysleksją stanowili grupę podstawową, natomiast osoby z trudnościami w uczeniu się bez dysleksji i osoby nie przejawiające ani trudności w uczeniu się, ani dysleksji – dwie grupy porównawcze.

W kolejnych rozdziałach pracy (IV–VI) Autor prezentuje analizę statystyczną oraz interpretację wyników przeprowadzonych badań. W sposób klarowny przedstawia kolejno dane dotyczące: właściwości samooceny w zakresie „ja realnego” i „ja idealnego”, rozbieżności pomiędzy „ja realnym” i „ja idealnym” oraz percepcji własnej osoby, jak też statusu socjometrycznego badanych, poziomu ich akceptacji społecznej i uspołecznienia. Na końcu zaś podejmuje problematykę nasilenia zaburzeń w zachowaniu. Relacjonując badania własne, Autor wzbogaca je licznymi zestawieniami tabelarycznymi, dzięki którym czytelnik zaznajomiony ze statystycznymi metodami opracowywania danych może gruntownie przestudiować omawiane zależności. Na uwagę zasługuje również fakt, że informacje z badań własnych wsparte zostały doniesieniami z literatury światowej, co umożliwia czytelnikowi odniesienie uzyskanych wyników do doświadczeń innych badaczy. Omawiane badania pozwoliły na sformułowanie wniosków istotnych zarówno dla badaczy – dla których stanowią one mogą inspirację do dalszych poszukiwań badawczych, jak i dla praktyków, na co dzień pracujących z dziećmi z trudnościami w uczeniu się.

Rozdział VII jest próbą refleksji nad wynikami badań własnych. W świetle współczesnych modeli i koncepcji Autor przedstawia analizę mechanizmów mogących wyjaśnić przyczyny stwierdzonych prawidłowości. Wyjątkowo cenne wydają się zaprezentowane modele zależnościowe: pierwszy, dotyczący procesu naznaczania społecznego ucznia z trudnościami w uczeniu się, oraz drugi, oparty na koncepcji komunikacji wielokanałowej i podejściu ekosystemowym zaproponowanym przez P. Garnera i C. Ganisa. Na podstawie powyższych modeli Autor podjął się omówienia mechanizmów powstawania zaburzeń przystosowawczych u uczniów z dysleksją oraz uczniów z trudnościami w uczeniu się.

Atutem omawianej pozycji jest ułatwiający jej odbiór klarowny sposób prezentacji toku myślowego, rzeczowa argumentacja. Dopełnieniem prezentowanych treści są liczne tabele, schematy oraz wykresy, które wzbogacają książkę oraz ułatwiają czytelnikowi poruszanie się po rozpatrywanej problematyce. Na uwagę zasługuje również obszerna bibliografia, zawierająca ponad 250 pozycji, z czego połowę stanowi literatura angloamerykańska.

Książka adresowana jest do szerokiego grona odbiorców, m.in. do studentów kierunków pedagogicznych i psychologicznych, badaczy akademickich, dla których problem zaburzeń dyslektycznych jest nadal otwarty, oraz do praktyków: nauczycieli, pedagogów, terapeutów, którzy mogą z niej czerpać cenne informacje inspirujące do praktycznych rozwiązań.

Wśród publikacji poświęconych problematyce dysleksji ukazujących się w Polsce praca P. A. Gindricha jest jedną z nielicznych, które pozwalają spojrzeć na to zagadnienie z perspektywy psychicznego i społecznego funkcjonowania uczniów z dysleksją.